

ПРОБЛЕМА ДОСЯГНЕННЯ БАЛАНСУ ІНТЕРЕСІВ ПРИ ОТРИМАННІ АНТИМОНОПОЛЬНИМИ ОРГАНАМИ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Стефанія Борисівна РЕШЕТНІКОВА,

адвокат

Категорія «інтересу» є однією з базових категорій, що розкриває зв'язок між об'єктивними закономірностями і діями певних осіб. Як справедливо зазначав радянський соціолог А. Г. Здравомислов, Категорія інтересу використовується «для позначення реальних причин суспільних і індивідуальних дій» [1].

Ще Д. Дідро у своїй праці «Енциклопедія, або Тлумачний словник наук, мистецтв і ремесел» визначав інтерес як «щось корисне або потрібне», наприклад, для держави або приватної особи [2].

Р. Фон Ієрінг, автор теорії права як юридично захищеного інтересу, зазначав, що інтерес – це практична основа права в суб'єктивному сенсі, без інтересу неможливе існування права, при цьому в об'єктивному сенсі захист інтересу є основною метою права [3].

Дослідження категорії інтересу можна зустріти і в роботах К.Маркса і Ф. Енгельса. Маркс стверджував, що все те, за що бореться людина, пов'язано з його інтересом [4]. Енгельс також підкреслював, що «економічні відносини кожного даного суспільства проявляються насамперед як інтереси» [5]. Інтереси можуть змінюватися в залежності від типу виробничих відносин, оскільки розвиток виробничих відносин і продуктивних сил обумовлюють рівень поділу праці, який, в свою чергу, лежить в основі інтересу.

Таким чином, існує безліч підходів до визначення категорії «інтересу», але всі вони в цілому зводяться до єдиної думки: інтерес — це щось корисне і цінне для особи, якій він належить, і це щось служить мотивацією його вчинків.

Інтерес, в свою чергу, буває приватним і публічним. Приватний інтерес належить конкретній особі, в той час як з визначенням інтересу публічного ситуація йде складніше.

Можна виділити два основних підходи до визначення публічного інтересу:

1) підхід, заснований на визначенні публічного інтересу як суми приватних інтересів, тобто через кількісні концепції об'єднання індивідуальних інтересів, тут публічний інтерес буде визначатися більшістю.

2) підхід, відповідно до якого публічний інтерес розглядається як щось більше, ніж просто сума приватних інтересів, як особливе специфічне явище, що представляє собою самостійну цінність, в даному випадку публічний інтерес абсолютно не обов'язково означатиме збіг інтересів більшості приватних осіб [6].

Численні концепції публічного інтересу дозволяють зробити висновок про контекстуальність його характеру. У тому чи іншому суспільстві, на тому чи іншому історичному етапі в якості публічного інтересу можуть сприйматися абсолютно різні речі. Якщо в сучасній Росії захист і розвиток конкуренції є публічним інтересом, закріпленим в Конституції РФ, то в СРСР конкуренція була відсутня в принципі, а публічні інтереси швидше виражалися в зміцненні монополій.

Категорія «інтересу», як і питання про співвідношення приватного і публічного інтересу мають істотно значення для антимонопольного права. Адже саме у сфері конкурентних правовідносин особливо гостро стоїть проблема захисту публічного інтересу держави у справедливій конкуренції та приватних інтересів господарюючих суб'єктів. Боротьба протилежних інтересів спостерігається в багатьох сферах антимонопольного регулювання. Наприклад, в останні роки необхідність досягнення балансу інтересів червоною ниткою проходить через дискусії про ступінь законного втручання держави в економічні процеси, вільний ринок і право приватної власності. Сьогодні активно обговорюється, наприклад, наскільки при примусовій видачі ліцензії на лікарські препарати, що рятують від важких хвороб, публічний інтерес превалює над приватними інтересами розробників щодо даного патенту, зумовленими капітальними матеріальними вкладеннями і роками наукових розробок. І подібних прикладів значна безліч.

Одним з найбільш критично важливих і малорозроблених є питання про досягнення балансу інтересів у разі, коли якась інформація господарюючого суб'єкта, що охороняється в рамках спеціального законодавства, необхідна антимонопольному органу для здійснення його публічних функцій.

В Україні відповідно до статті 221 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» антимонопольний орган наділений широкими повноваженнями щодо отримання інформації, в тому інформації з обмеженим доступом. Суб'єкти господарювання, об'єднання, органи влади, органи місцевого самоврядування, органи адміністративно-господарського управління та контролю, інші юридичні особи, їх структурні підрозділи, філії, представництва, їх посадові особи та

працівники, фізичні особи зобов'язані на вимогу органу Антимонопольного комітету України подавати документи, предмети чи інші носії інформації, пояснення, іншу інформацію, в тому числі з обмеженим доступом та банківську таємницю, необхідну для виконання Антимонопольним комітетом України, його територіальними відділеннями завдань, передбачених законодавством про захист економічної конкуренції та про державну допомогу суб'єктам господарювання [7]. Без зазначеного повноваження антимонопольному органу в багатьох випадках було б неможливо отримати докази, достатні для підтвердження факту вчинення господарюючим суб'єктом антимонопольного правопорушення, оскільки такі докази часто містяться в документах, які можуть бути віднесені до містять конфіденційні відомості, режим доступу до яких врегульовано окремими нормативно-правовими актами. Аналогічне право надано антимонопольному органу в інших країнах СНД: наприклад, в Росії дане право встановлено в статті 25 Федерального закону «Про захист конкуренції» [8], а в Білорусі – в статті 49 Закону Республіки Білорусь «Про протидію монополістичної діяльності та розвитку конкуренції» [9].

Антимонопольний комітет, і в корелюючій нормі частини 1 статті 62 Закону України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-III від 7 грудня 2000 року, в якій Антимонопольний комітет названий серед органів, які мають право на отримання банківської таємниці [10]. У той же час в Росії право на отримання антимонопольними органами банківської таємниці піддається сумніву: у статті 26 Закону Про банки і банківську діяльність антимонопольний орган не вказаний в переліку органів, які мають право на отримання банківської таємниці, а в лютому 2019 року вищими судовими інстанціями було винесено рішення про те, що дана норма банківського законодавства є спеціальною по відношенню до норми Закону Про захист конкуренції, тому ФАС Росії не має права на отримання банківської таємниці [11]. Проте, поки на законодавчому рівні дане питання не вирішене.

У той же час отримання антимонопольним органом інформації, яка містить конфіденційні відомості, є вторгненням у сфери приватних інтересів окремої компанії і в тій чи іншій мірі може порушити її фундаментальні права, закріплені в Європейській конвенції з прав людини, і стати підставою для звернення до Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Ст. 1 Європейської конвенції Про захист прав і свобод людини закріплює право кожного на захист, причому під «кожним» розуміються і фізичні, і юридичні особи. Відповідно до ст. 36 Регламенту ЄСПЛ «фізичні особи, неурядові організації або групи приватних осіб можуть спочатку подати скаргу, діючи самостійно або через представника» [12]. Господарюючі суб'єкти входять до категорії неурядових організацій, згідно з практикою ЄСПЛ [13]. Таким чином, правом на звернення до ЄСПЛ господарюючі суб'єкти володіють.

Ще у справі *Hoffman-La Roche* Суд правосуддя Європейського Союзу зазначив, що фундаментальний принцип європейського права-право на захист-повинен бути дотриманий в адміністративних процедурах, здатних привести до накладення штрафу, що поширюється і на стадію процедури

попереднього розслідування [14]. Ряд рішень ЄСПЛ, винесених у справах про порушення антимонопольними органами прав господарюючих суб'єктів, крім права на захист також стосується права не свідчити проти себе, права на недоторканність житла. Ці права, так чи інакше, можуть бути порушені в результаті процедури перевірки, яка практикується антимонопольними органами по ряду справ і дозволяє отримати конфіденційну інформацію.

Підхід до вирішення проблеми визначення балансу інтересів в Антимонопольному праві повинен бути комплексним; з урахуванням принципу розумності і балансу публічних і приватних інтересів повинен бути визначений перелік охоронюваних законом таємниць, на пряме отримання яких антимонопольний орган має право, а також повинні бути визначені випадки, коли отримання такої інформації може бути здійснено тільки на підставі судового рішення. Існуюча зараз невизначеність є причиною невизначеності для господарюючих суб'єктів наслідків неподання тієї чи іншої інформації, а також наділення державного органу можливо невиправдано широкими повноваженнями на отримання інформації, здатними привести до порушення фундаментальних прав, визнаних на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Здравомислов А. Г. Проблема інтересу в соціологічній теорії. Л.: Вид-во Ленінгр. ун-ту, 1964. С. 8.
2. Мусаєв Н. М. Поняття інтересу, його види і співвідношення публічного і приватного інтересу. *Вісник Нижегородського університету ім. Н.Н. Лобачевського*. Сірій.: Право. 2000. № 1. С. 137-142.
3. Іерінг Р. Інтерес і право. Ярославль: Друкарня губернської земської управи, 1880. С. 23.
4. Маркс К., Енгельс Ф. Твори. М.: Держ. Вид-во політ. літ., 1955. Т. 1. С. 72.
5. Маркс К., Енгельс Ф. Твори. М.: Держ. Вид-во політ. літ., 1960. Т. 18. С. 271.
6. Theodore M. Benditt, *The Public Interest*. URL: <https://www.jstor.org/stable/2264914>
7. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26.11.1993 № 3659-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. ст. 472
8. Федеральний закон від 26 липня 2006 № 135-ФЗ «Про захист конкуренції». *Збори законодавства Російської Федерації*. 2006. № 31 (ч. I). Ст. 3434; 2016. № 27 (ч. I). Ст. 4197.
9. Про протидію монополістичної діяльності та розвитку конкуренції: Закон Республіки Білорусь від 12.12.2013 № 94-3 // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. 19.12.2013. 2/2092.
10. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001, № 5-6, ст.30.
11. Визначення Верховного Суду Російської Федерації від 01.02.2019 у справі № А40-199212/2017
12. Регламент Європейського суду з прав людини. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SOO00263>
13. Emberland M. *The Human Rights of Companies- Exploring the Structure of ECHR Protection*. Oxford University Press. 2008. P. 4, 14.
14. Hoffmann-La Roche & Co. AG v Commission (Case 85/76). // *European Court reports*. 1979. P. 00461.